

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Кафедра українознавства
Кафедра теорії та історії держави і права
Кафедра соціально-економічних дисциплін
Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін
Кафедра загальноправових дисциплін

ПРОГРАМА
міжкафедрального круглого столу
в рамках Всеукраїнських
Сковородинівських навчань
«ПІЗНАЙ СЕБЕ»
(до 300-річного ювілею Г. С. Сковороди)

5 жовтня 2017 року

Харків – 2017

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

– перший проректор Харківського національного університету внутрішніх справ, підполковник поліції **Швець Дмитро Володимирович** (голова);

– завідувач кафедри українознавства факультету № 2 ХНУВС, доктор філологічних наук, професор **Чорний Ігор Віталійович**;

– завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету №6 ХНУВС, доктор історичних наук, професор **Греченко Володимир Анатолійович**;

– завідувач кафедри теорії та історії держави та права факультету №1 ХНУВС, кандидат історичних наук, доцент **Логвиненко Ігор Альбертович**;

– завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін факультету № 2 ХНУВС, кандидат економічних наук, доцент **Ткаченко Сергій Олександрович**;

– завідувач кафедри загальноправових дисциплін факультету №6 ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент **Холод Юрій Анатолійович**;

– старший викладач кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1 ХНУВС, кандидат юридичних наук **Іван Васильович Кріцак** (секретар)

**Міжкафедральний круглий стіл
проводиться відповідно до Плану заходів Харківського
національного університету внутрішніх справ з
виконання Програми військово-патріотичного виховання
молоді на 2015-2017 роки, на виконання листа
Департаменту науки і освіти ХОДА №01-39/2140 та
згідно з затвердженою програмою Всеукраїнських
Сковородинівських навчань**

Місце проведення:
Харківський національний університет внутрішніх справ
просп. Льва Ландау, 27
лекційний зал № 2

14 год. 30 хв. – початок роботи круглого столу

Регламент виступів:
Доповіді – до 10 хвилин
Дебати за виступом – до 5 хвилин

Робоча мова:
українська

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ КРУГЛОГО СТОЛУ

ВІДКРИТТЯ КРУГЛОГО СТОЛУ

ШВЕЦЬ Дмитро Володимирович, проректор Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук

ЧОРНИЙ Ігор Віталійович, завідувач кафедри українознавства факультету №2 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор філологічних наук, професор

ГРЕЧЕНКО Володимир Анатолійович, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету №6 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор історичних наук, професор

ДОПОВІДІ

ІСТОРИЧНА ДОБА ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

ГРЕЧЕНКО Володимир Анатолійович, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету №6 ХНУВС, доктор історичних наук, професор

На життя, творчість та погляди Григорія Сковороди кардинально вплинула та історична доба, в якій він жив. Його діяльність співпала з початком формування Російської імперії і різким обмеженням, а згодом ліквідацією автономії Української Козацької держави, Слобідської України, знищенням Запорозької Січі. Значний вплив на світогляд мислителя справило навчання в Києво-Могилянській академії, де він вивчав логіку, метафізику й етику, грецьку, латинську, німецьку, староеврейську мови, філософію й літературу. Розширенню його кругозору сприяли мандри в Угорщину, Польщу, Німеччину та Італію. Робота вчителем та професором «благонравія» у Харківському колеґіумі допомогли розквітнути педагогічному талантові Сковороди. Його мандри по селах та містах тогочасної Слобожанщини, спілкування з людьми різних прошарків

допомогли йому глибше відчутися історичну реальність і зрозуміти менталітет українського народу. Він мав свій стиль, власний світогляд, створив свою філософію, що відбивала прогресивні традиції розвитку світової та української культури.

УЧЕНЬ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ВАСИЛЯ ТОМАРА У СПОГАДАХ ЖОЗЕФА ДЕ МЕСТРА

ЧОРНИЙ Ігор Віталійович, завідувач кафедри українознавства факультету № 2 ХНУВС, доктор філологічних наук, професор

Відомий французький філософ, письменник й політик Жозеф де Местр (1753-1821) тривалий час (з 1803 до 1817 року) перебував з дипломатичною місією у Росії. Враження від цього знайшли часткове відбиття у його творі «Санкт-Петербурзькі вечори» (1821). Одним із трьох головних героїв цієї книги виступає «таємний радник Т***, член Санкт-Петербурзького Сенату», в якому можна пізнати відомого російського чиновника й дипломата кінця XVIII – початку XIX ст. Василя Степановича Томару – учня Г. С. Сковороди. Знайомство з текстом твору де Местра доводить, що В. Томара глибоко засвоїв основні положення вчення свого великого наставника. Зокрема, це проблема людського щастя, «сродної» праці, узгодження приватного інтересу й суспільної користі тощо. У доповіді розглянуто художні особливості твору Жозефа де Местра, прийоми створення образу Василя Томара.

ХАРКІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ У ДОЛІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

ДЕДУРІН Геннадій Геннадійович, доцент кафедри українознавства факультету № 2 ХНУВС, кандидат історичних наук, доцент

Важливим етапом у житті видатного українського вченого-мислителя Григорія Савича Сковороди став час його перебування в стінах Харківського колегіуму. В 1759 р. єпископ Іосаф Миткевич викликав до себе в Білгород Григорія Сковороду. Під час розмови вченому було запропоновано розпочати роботу вчителем поезії (поетики) у Харківському

колегіумі. Г. Сковорода прийняв цю пропозицію і в серпні того ж року обійняв запропоновану посаду. Саме на цьому етапі він розкриває не тільки свої педагогічні таланти, але й поетичний і ораторський дар, у повний голос заявляє про себе як вченого. Після завершення навчального року, намагаючись залишити Г. Сковороду в колегіумі, церковні чини намовляли його прийняти чернецтво. Не зважаючи на те, що такий крок надавав можливість отримати високий духовний сан, мислитель рішуче відкидає цей варіант, чим викликає неабияке незадоволення отців церкви.

Протягом 1760 – 1762 рр. Григорій Савич тимчасово припиняє викладання. Він йде з колегіуму та оселяється в одного зі своїх товаришів поблизу Білгорода. Але у 1762/63 академічному році відбувається повернення вільнодумця до колегіуму. Цього разу за ним закріпили викладання синтаксису та грецької мови, а також навчання учнів співу за нотами у супроводі органу.

Не останню роль у цьому рішенні відіграли дружні стосунки філософа з Михайлом Ковалинським, який навчався у класі синтаксису. З ним він незадовго до цього познайомився у Харкові. У листах, що вчитель писав до учня (більшість з них датується 1762 – 1763 рр.), на думку З. Генік-Березовської – дослідниці спадщини Г. Сковороди, як мислителя, представлено найголовніші ідеї практичної філософії вченого, зокрема і його трактування «сродної праці». Проте у 1764 році, тепер вже через непорозуміння з новим єпископом Порфирієм Крайським, постійні інтриги, таємні доноси, філософ вдруге залишає навчальний заклад.

Востаннє працювати з учнями в аудиторії йому довелося в 1768/69 навчальному році. Це відбулося завдяки харківському губернаторові Є. О. Щербініну, який рекомендував кандидатуру мислителя для викладання у тільки-но відкритих при Харківському колегіумі додаткових класах для дітей з дворянських родин. Сковорода викладав їм катехізис. На практиці він використовував відведений йому час для ознайомлення дітей з власною інтерпретацією «християнських чеснот», тобто етики. Проте це викликало невдоволення як церковного, так і колегіального керівництва.

Наприкінці 1768 р. білгородським єпископом стає Самуїл Мисливський, з яким Г. Сковорода колись разом навчався у Київській академії. Ще тоді майбутній єпископ відверто заздрив своєму більш талановитому товаришеві і тепер, скориставшись

своїм привілейованим становищем, вирішив «віддячити» колишньому суперникові. Церковний сановник обурився, що світська людина навчає учнів нормам християнської моралі. Також він наголошував на наявності у Г. Сковороди шкідливих ідей, що суперечать біблійній картині світу. Курс лекцій було визнано таким, що суперечить основним правилам і канонам православ'я. Через це у 1769 р. Г. Сковорода знову припиняє викладати у Харківському колегіумі, тепер вже назавжди. Видатний мислитель зробив вибір на користь долі мандрівного філософа та народного вчителя-просвітника.

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ГРИГОРІЯ САВОВИЧА СКОВОРОДИ

ІВАНОВ Станіслав Юрійович, *доцент кафедри
українознавства факультету № 2 ХНУВС, кандидат
історичних наук*

У доповіді розглядається педагогічна діяльність видатного філософа-гуманіста, письменника та педагога Григорія Савовича Сковороди. Особливу увагу автор приділяє періоду з життя видатного філософа присвяченому роботі у вищому навчальному закладі Слобожанщини – Харківському колегіумі. Саме у Харкові він викладав поетику, курс добродійності, грецьку мову. Базувалась педагогіка Сковороди на основі його вчення про щастя. Він без заперечень вважається першим, хто запровадив ідею природного виховання в українській педагогіці. Визначною заслугою Сковороди, як педагога, було те, що він виступав за необхідність раннього пізнання «природи» дитиною і в залежності від цього формувати прийоми виховання. У вітчизняній педагогіці Григорій Савович вважається фундатором ідеї народності виховання, головним завданням якої, є служіння трудовому народові. Він був глибоко переконаний, що знання мають бути народним здобутком. Недаремно представники української інтелігенції називали мандрівного філософа українським Сократом.

ЕПІКУРЕЙСТВО СКОВОРОДИ

КОЦАН Ігор Дмитрович, доцент кафедри теорії та історії держави та права факультету № 1 ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент

У доповіді звернено увагу на зв'язок поглядів українського мислителя й Епікура. Епікурейство Сковороди, посилення на славетного грецького філософа в обґрунтуванні концепції щастя як внутрішнього спокою (атараксії), мали позитивне на той час значення. Торкаючись питань про зміст людського буття, Сковорода вважав, що неминучий фінал життя людини не страшний для того, хто прожив його чесно, має чисте сумління.

Проте не важко помітити і значну відмінність поглядів Епікура і Сковороди на щастя. Зокрема, прагнення до розумної насолоди життям як збереження себе від страждань, природна мрія людини про душевну рівновагу, за Сковородою, повинні «трудолюбієм утверджатися». Що ж до Епікура, то він проблему щастя не пов'язував з роллю праці в житті людини і суспільства в цілому.

Визначається, що у концепцію самопізнання і самовизначення людини було закладено гуманістичну ідею любові до людини, її духовної свободи. Ідея самопізнання, з акцентом на самозреченні, «сковородинівський аскетизм» були конфліктом із соціальною дійсністю, протестом проти феодално-кріпосницького рабства.

Особисте життя Сковороди, його живе й образне слово мали вплив і на сучасників, і на наступні покоління. Від Сковороди бере свій початок нова українська література, нова філософська традиція – розгляд сенсу буття людини під кутом зору її внутрішньої свободи. Творчість Сковороди, його морально-естетичні ідеали не втратили своєї життєвої сили у наші дні. Ім'я філософа і поета-гуманіста не забуто. Сковорода застерігає нові покоління людей від можливих трагічних наслідків для майбутнього людства, якщо воно знехтує елементарними, виробленими протягом багатьох сторіч і відповідними людській природі моральними нормами співжиття, пробуджує в людей тверду впевненість у неминучості перемоги добра над злом.

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА – ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ФІЛОСОФ

ЛОГВИНЕНКО Ігор Альбертович, *завідувач кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1 ХНУВС, кандидат історичних наук, доцент;*

ЛОГВИНЕНКО Євгенія Сергіївна, *викладач кафедри конституційного та міжнародного права факультету № 4 ХНУВС*

У доповіді показані різні точки зору щодо філософії Г. С. Сковороди, висвітлено особливості його вчення. Проведено порівняння його особистості з грецьким філософом Сократом, який також за життя не видав жодної книги власних творів.

Зазначено, що особливістю філософії Сковороди є її багатогранність, вона охоплює усі сфери людського життя. Багато уваги мислитель приділив щастю та пошуку шляхів внутрішньої гармонії. За Г. Сковородою, шлях до щастя починається з пізнання себе і постійного внутрішнього духовного самовдосконалення. Зроблено висновок, що внутрішній світ, великий культурний та духовних рівень мислителя дозволяють назвати його щасливою людиною, яка досягла внутрішньої гармонії.

Разом з тим, зазначено, що філософські погляди видатного українського мислителя ще потребують дослідження і в не далекому майбутньому світ вкотре переконається у глибині та багатогранності його таланту.

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО БАРОКО

ПЕРЦЕВА Вікторія Анатоліївна, *доцент кафедри українознавства факультету № 2 ХНУВС, кандидат філологічних наук, доцент*

Український варіант бароко є синтезом тієї художньої системи, яка почала формуватися в наслідок кризи середньовічного типу літератури, і тих поетичних засобів, які були запозичені з європейської культури. Бароковий твір, як правило, мав цікаву композицію з розгалуженою системою підтекстів; усю тканину твору, як коштовний килим, зіткано з візерунків української народної творчості та ідей теоцентризму,

який пролягав у розумінні Бога як абсолютного найвищого буття. Риторика визначала дію таких тенденцій у побудові поетичного тексту, як контраст і симетрія, вимагала повного опису теми, всебічного розгляду події в епізоді. Риториці підкорявся синтаксис твору, за риторичним правилом будувався і словесний рівень твору. Поети домагалися правильності і декорованості мови, застосовували метафоричність і символіку, контрасти й антиномії, риторичні фігури, емблематику, оксюморон. Монологи поетичних героїв часто виглядали як зразкові ораторські виступи, а окремі фрагменти будувалися як диспути.

У доповіді зазначається, що підтекст в поезії українського бароко часто створювався на асоціативному підґрунті. Поет рідко коли виписував їх наскрізно, а створював за допомогою реалій, які повинні асоціативно пов'язуватися із тими, що знають і автор, і його читач. Відтак певний концепт міг збуджувати в освіченого та вихованого читача певні асоціації.

Достатньо згадати твори, написані такими викладачами Києво-Могилянського колегіуму, як Г.Сковорода, М. Довгалевський, Г. Кониський.

З освоєнням барокової естетики і поезики жанрова система української поезії все більше стає схожою на європейську, що мала в цілому чітку структуру, теоретичні та логіко-філософські підстави. Таким чином, бароко стало базою для цілеспрямованого руху української культури в бік Європи, що відповідало ідеологічним вимогам державності нового типу.